

©Documentul a fost pus la dispoziție cu sprijinul Consiliului Superior al Magistraturii din România (www.csm1909.ro) și al Institutului European din România” (www.ier.ro). Permișiunea de a republica această traducere a fost acordată exclusiv în scopul includerii sale în baza de date HUDOC.

©The document was made available with the support of the Superior Council of Magistracy of Romania (www.csm1909.ro) and the European Institute of Romania (www.ier.ro). Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court’s database HUDOC.

CURTEA (ADUNAREA PLENARĂ)

CAUZA HUBER ÎMPOTRIVA ELVEȚIEI

(Cererea nr. 12794/87)

Hotărâre

Strasbourg

23 octombrie 1990

În cauza Huber,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, reunită în plen, în temeiul art. 51 din Regulamentul Curții, și compusă din următorii judecători:

DI R. RYSSDAL, *Președinte*,
DI J. CREMONA,
DI Thór VILHJÁLMSSON,
Dna D. BINDSCHIEDLER-ROBERT,
DI F. MATSCHER,
DI J. PINHEIRO FARINHA,
DI L.-E. PETTITI,
DI B. WALSH,
Sir Vincent EVANS,
DI R. MACDONALD,
DI C. RUSSO,

DI R. BERNHARDT,
DI A. SPIELMANN,
DI J. DE MEYER,
DI N. VALTICOS
DI S.K. MARTENS,
Dna E. PALM,
DI I. FOIGHEL,
DI R. PEKKANEN,
DI A.N. LOIZOU,
DI J.M. MORENILLA RODRIGUEZ,

și dl M.-A. EISSEN, *grefier*, și dl H. PETZOLD, *grefier adjunct*, după ce a deliberat în camera de consiliu, la 24 mai și 25 septembrie 1990, pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

Procedura

1. Cauza a fost trimisă Curții de către Comisia Europeană a Drepturilor Omului („Comisia”) și de către Guvernul Confederației Elvețiene („Guvernul”) la 13 și, respectiv, 28 iulie 1989, în termenul de trei luni prevăzut la art. 32 § 1 și art. 47 (art. 32-1, art. 47) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”). La originea cauzei se află cererea nr. 12794/87 îndreptată împotriva Elveției, prin care un resortisant al acestui stat, doamna Jutta Huber, a sesizat Comisia la 27 februarie 1987, în temeiul articolului 25 (art. 25) din Convenție.

Cererea Comisiei a făcut trimitere la articolele 44 și 48 (art. 44, art. 48) din Convenție și la declarația prin care Elveția a recunoscut jurisdicția obligatorie a Curții (articolul 46) (art. 46); cererea Guvernului a făcut trimitere la articolele 45, 47 și 48 (art. 45, art. 47, art. 48). Scopul celor două cereri este obținerea pronunțării unei decizii prin care să se stabilească dacă faptele cauzei constituie sau nu o încălcare de către statul pârât a obligațiilor care îi revin în temeiul articolului 5 § 3 (art. 5-3).

2. Ca răspuns la cererea adresată în temeiul art. 33 § 3 (d) din Regulamentul Curții, reclamanta a declarat că dorește să participe la procedură și a desemnat avocații care urmau să o reprezinte (art. 30).

3. Camera care urma să fie constituită îi includea, în calitate de membri *ex officio*, pe doamna D. Bindschedler-Robert, judecătorul ales de cetățenie elvețiană (articolul 43 din Convenție) (art. 43), și domnul R. Ryssdal, Președintele Curții [art. 21 § 3 (b)]. La 23 august 1989, în prezența grefierului, Președintele i-a desemnat prin tragere la sorți pe ceilalți cinci membri, și anume dl J. Cremona, dl F. Gölcüklü, Sir Vincent Evans, dl A. Spielmann și dl J.A. Carrillo Salcedo (art. 43 în fine din Convenție și art. 21 § 4) (art. 43). Ulterior, dl B. Walsh, judecător supleant, l-a înlocuit pe dl Carrillo Salcedo, care demisionase înainte de ședință (art. 2 § 3).

4. Dl Ryssdal și-a asumat funcția de președinte al camerei (art. 21 § 5) și, prin intermediul grefierului, a consultat agentul guvernamental, delegatul Comisiei și avocații reclamantei cu privire la necesitatea unei proceduri scrise (art. 37 § 1). În conformitate cu ordonanța emisă în consecință, grefierul a primit memoriul Guvernului la 31 octombrie 1989. În ceea ce o privește, reclamanta a decis să nu prezinte un memoriu, ci, la 13 februarie 1990, a depus cererea sa de acordare a unei reparații echitabile. La 18 ianuarie, secretarul Comisiei a informat grefierul că delegatul urma să își prezinte observațiile în cursul ședinței.

5. La 11 ianuarie 1990, după ce a consultat, prin intermediul grefierului, persoanele care urmau să se prezinte în fața Curții, președintele a stabilit pentru 28 martie 1990 data deschiderii procedurii orale (art. 38).

6. La 1 martie, Secretariatul Comisiei a prezentat documentele care priveau procedura care se desfășurase în fața sa, astfel cum îi solicitase grefierul, la instrucțiunile președintelui.

7. Ședința a fost publică și a avut loc în clădirea Curții Europene a Drepturilor Omului, Strasbourg, la data stabilită. Curtea organizase anterior o ședință pregătitoare.

S-au prezentat în fața Curții:

- pentru Guvern:

dl O. JACOT-GUILLARMOD, Subsecretar al Oficiului Federal al Justiției, Directorul departamentului pentru Afaceri Internaționale, *Agent*,

dl R. LEVI, fost judecător federal,

dl B. MÜNGER, Oficiul Federal al Justiției, Director Adjunct al Departamentului pentru Afaceri Internaționale, *Avocați*;

- pentru Comisie:
dl H.G. SCHERMERS, *delegat*,
- pentru reclamantă:
dl E. SCHÖNENBERGER, Rechtsanwalt,
dl K. MÄDER, Rechtsanwalt, *Avocați*.

Curtea a ascultat declarațiile domnilor Jacot-Guillarmod și Levi pentru Guvern, ale domnului Schermers pentru Comisie și ale domnilor Schönenberger și Mäder pentru reclamantă, precum și răspunsurile acestora la întrebarea adresată de Curte.

Ulterior ședinței și la cererea Curții, delegatul a furnizat copia unui document.

8. La 30 martie 1990, în temeiul art. 51, camera a decis să se desesizeze cu efect imediat în favoarea adunării plenare a Curții.

9. Luând notă de acordul Guvernului și de avizul favorabil al Comisiei și al reclamantei, Curtea a decis, la 24 mai 1990, să se pronunțe fără să mai organizeze altă ședință (art. 26).

În fapt

I. Circumstanțele cauzei

10. Doamna Jutta Huber, resortisant elvețian, locuiește în Zürich.

Un procuror districtual (Bezirksanwalt) al Cantonului Zürich, dl J., a emis un mandat de aducere (Vorführungsbefehl) pe numele reclamantei, pentru a fi ascultată în calitate de martor la 10 august 1983. Acesta a acționat în cadrul urmăririi penale începute împotriva a două persoane - dl K. din Hamburg și dl B. din Zürich – pentru proxenetism și obținerea de foloase patrimoniale de pe urma practicării prostituției.

1. Arestarea preventivă

11. La 11 august 1983, reclamanta a fost condusă de Poliția municipală din Zürich la parchetul (Bezirksanwaltschaft) din acest oraș, unde a fost ascultată în calitate de martor de către procurorul districtual J., cu toate că nu fusese citată pentru a se înfățișa în această calitate (Vorladung zur Zeugeneinvernahme). Răspunzând la întrebările procurorului districtual, reclamanta a recunoscut că trăia din foloasele patrimoniale obținute de pe urma practicării prostituției, dar a declarat că nu îi cunoștea pe domnii K. și B. decât după nume și că nu le-a remis o parte a câștigurilor sale.

12. La finalul interogatoriului, procurorul districtual a semnat un mandat de arestare (Verhaftungsverfügung) prin care reclamanta era pusă în stare de arest preventiv sub învinuirea de grave suspiciuni de mărturie mincinoasă.

Conform mandatului, existau suspiciuni importante că membrii grupului „Îngerii Iadului” din Zürich și Hamburg aduseseră în Zürich prostituate germane, dintre care unele se căsătoriseră cu resortisanți elvețieni care fuseseră plătiți în acest scop. Ulterior, femeile au fost încurajate, parțial prin amenințări, să practice prostituția sub protecția „Îngerilor Iadului”, primind în schimb o parte din câștigurile lor. Existau motive serioase pentru a suspecta că doamna Huber era una dintre femeile respective. Atunci când a depus mărturie, negase orice legătură cu „Îngerii Iadului”, ceea ce părea puțin probabil să fie adevărat.

Mandatul făcea referire în special la pericolul de coluziune și la posibilitatea ca mijloacele materiale de probă să fie alterate. De asemenea, preciza că reclamanta putea să introducă o cale de atac în fața Ministerului Public (Staatsanwaltschaft) al Cantonului Zürich în termen de 48 de ore.

13. Doamna Huber a fost pusă în libertate la 19 august 1983.

2. Procedura penală

(a) Procedura în fața Tribunalului Cantonului Zürich

14. La 12 octombrie 1984, procurorul districtual J. a dispus trimiterea în judecată, în primă instanță, în fața judecătorului unic cu competențe în materie penală (Einzelrichter in Strafsachen) din cadrul Tribunalului Cantonului Zürich (Bezirksgericht). Conform actului de trimitere în judecată (Anklageschrift) reclamanta ar fi depus mărturie mincinoasă în cadrul unei proceduri judiciare și, ca o posibilă învinuire suplimentară (eventualiter), ar fi fost complice la săvârșirea unei infracțiuni. Acesta solicita obligarea doamnei Huber la plata unei amenzi de 5 000 de franci elvețieni.

Procesul a avut loc la 10 ianuarie 1985, după ce actul de trimitere în judecată a fost admis (zugelassen, articolul 165 din Codul de procedură penală al Cantonului Zürich - Strafprozessordnung, „StPO”); procurorul districtual nu s-a prezentat. Avocatul inculpatului a declarat cu această ocazie (traducere):

„În prezenta cauză, ne confruntăm în primul rând cu o încălcare a [...] art. 5 § 3 (art. 5-3) din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care prevede că orice persoană arestată sau deținută în condițiile prevăzute de § 1 (c) (art. 5-1-c) [...] trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare. În prezenta cauză, acest lucru nu s-a întâmplat niciodată. În plus, persoana care a dispus arestarea inculpatei, procurorul districtual al cantonului Zürich, J., este procuror în prezenta cauză [Ankläger].”

15. La 10 ianuarie 1985, tribunalul a achitat-o pe doamna Huber, pe motiv că nu fusese niciodată citată în mod valid să se înfățișeze ca martor (vorgeladen zur Zeugeneinvernahme), ceea ce făcea mărturia acesteia nelegală și inadmisibilă. Hotărârea nu făcea referire la argumentul apărării bazat pe art. 5 § 3 (art. 5-3) din Convenție.

(b) Procedura în fața Curții de Apel a Cantonului Zürich

16. În cadrul apelului (Berufung) formulat de Ministerul Public, Curtea de Apel (Obergericht) a Cantonului Zürich a dispus amendarea reclamantei cu 4 000 de franci elvețieni pentru tentativă la infracțiunea de mărturie mincinoasă.

În hotărârea sa din 13 septembrie 1985, curtea de apel a considerat că mărturia acuzatei nu a fost obținută în mod nelegal și, prin urmare, putea fi folosită ca mijloc de probă. În plus, aceasta a făcut referire la monitorizarea convorbirilor telefonice dintre dna Huber și dl K., efectuată de autoritățile germane și ale căror stenograme fuseseră trimise de acestea autorităților judiciare elvețiene, în conformitate cu sistemul de asistență reciprocă în materie penală. Pe baza acestor probe, instanța a dedus că reclamanta îi cunoștea în realitate pe domnii K. și B.

În ceea ce privește problema invocată în temeiul art. 5 § 3 (art. 5-3) din Convenție, curtea de apel a declarat (traducere):

„În cele din urmă, [...] obiecția avocatului apelantului, conform căreia, la arestarea sa și prin încălcarea art. 5 § 3 (art. 5-3) din Convenție, inculpata nu a fost adusă înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare este nefondată. Conform jurisprudenței Tribunalului Federal, procurorul districtual al Cantonului Zürich exercită și atribuții judiciare în sensul art. 5 § 3 (art. 5-3) din Convenție, în etapa cercetării penale [ATF (Arrêts du Tribunal fédéral suisse) 102 Ia 179].”

3. Căile de atac formulate de doamna Huber

(a) Recursul în casație formulat la Curtea de Casație a Cantonului Zürich

17. La 1 iulie 1986, Curtea de Casație (Kassationsgericht) a Cantonului Zürich a respins recursul în casație (Nichtigkeitsbeschwerde) formulat de doamna Huber.

Aceasta a considerat că argumentul referitor la art. 5 § 3 (art. 5-3) nu putea fi luat în considerare în prezenta cauză. Dacă doamna Huber ar fi dorit să solicite recuzarea procurorului districtual din acest motiv, ar fi trebuit să facă acest lucru în cursul cercetării penale.

(b) Recursul formulat la Tribunalul Federal

18. La 22 august 1986, doamna Huber a formulat un recurs în materie de drept public la Tribunalul Federal. Între altele, aceasta s-a plâns că, în ciuda art. 5 § 3 (art. 5-3), același procuror districtual a dispus arestarea sa preventivă și ulterior a redactat actul de trimitere în judecată.

19. Tribunalul Federal a respins recursul prin hotărârea din 24 noiembrie 1986, care a fost comunicată la 18 decembrie. În ceea ce privește capătul de cerere întemeiat pe art. 5 § 3 (art. 5-3), acesta a declarat următoarele (traducere):

„Având în vedere că reclamanta a fost pusă în libertate cu mult timp în urmă din arestul preventiv, aceasta nu mai are un interes practic actual de a obține pronunțarea unei hotărâri cu privire la capătul [său] de cerere, motiv pentru care nu mai este necesară examinarea acestuia de către Curte. În orice caz, obiecția ar fi nefondată, deoarece atât Tribunalul Federal (ATF 102 Ia 179 și următoarele), cât și Curtea Europeană a Drepturilor Omului (hotărârea Schiesser din 4 decembrie 1979) au hotărât că, în etapa cercetării penale, procurorul districtual al Cantonului Zürich are calitatea de „magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare” în sensul art. 5 § 3 (art. 5-3) din Convenție.”

II. PROCURORUL CANTONULUI ZÜRICH

20. Cantonul Zürich este împărțit în unsprezece districte, dotat fiecare cu câte un parchet în componerea căruia intră unul sau mai mulți procurori. Statutul și atribuțiile procurorilor sunt definite în Legea din 13 iunie 1976 privind organizarea judiciară (Gerichtsverfassungsgesetz, „GVG”), care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1977 și care, în esență, a reluat dispozițiile unei legi din 29 ianuarie 1911.

Procurorii districtuali ordinari sunt aleși prin vot universal pentru un mandat de patru ani (art. 80 GVG). Dacă este necesar, guvernul cantonal numește procurori districtuali extraordinari pentru o anumită perioadă (art. 81 și 87 GVG). Atât procurorii districtuali ordinari, cât și cei extraordinari, sunt subordonați procurorului general, care, la rândul său, este subordonat Departamentului de Justiție și Guvernului (Regierungsrat) Cantonului Zürich.

1. Natura funcțiilor procurorilor

21. Procurorii districtuali exercită trei tipuri de funcții.

(a) Cercetarea penală (l’instruction)

22. Cercetarea penală (instruction) a cauzelor penale este de competența organelor de urmărire penală (art. 73 GVG). Activitatea de cercetare penală este coordonată de procurorul districtual, cu excepția cazurilor în care aceasta este încredințată prin lege procurorului general sau unui judecător (art. 25 StPO).

23. Procurorul districtual poate emite un mandat de arestare (Verhaftsbefehl – Art. 55 StPO), pe care este obligat să îl motiveze. În termen de 24 de ore, acesta trebuie să asculte persoana arestată (art. 64 StPO). În cursul primului interogatoriu, la care avocatul acesteia nu este de regulă prezent, persoana arestată trebuie să fie informată clar cu privire la motivele

care stau la baza suspiciunilor la adresa sa (art. 65 StPO) și cu privire la existența dreptului de a contesta mandatul de arestare (Circulara din 1965 a Parchetului General). Arestarea preventivă dispusă de procurorul districtual nu poate depăși 14 zile; acest termen poate fi prorogat de președintele tribunalului districtual sau, în cauzele de competența Curții cu juri, de președintele camerei de acuzare din cadrul curții de apel (art. 51 StPO).

24. În desfășurarea activității de cercetare penală, procurorul are obligația de a strânge la fel de temeinic atât probele incriminatorii, cât și probele exoneratorii (art. 31 StPO).

(b) Urmărirea penală

25. Procurorul districtual este organul de urmărire penală în fața judecătorului unic cu competențe în materie penală și în fața tribunalelor districtuale în cauze care privesc infracțiunile minore și de o gravitate medie; în fața instanțelor cantonale superioare (Curtea de Apel și Curtea cu juri – art. 72 GVG), această funcție este îndeplinită de procurorul general.

26. Cu excepția cazului în care se dispune încetarea urmăririi penale, procurorul sau, în funcție de gravitatea infracțiunii, procurorul general trebuie să dispună trimiterea în judecată (Hauptverfahren), redactând actul de inculpare (Art. 161 StPO). La redactarea actului de inculpare, acesta trebuie să țină seama atât de probele incriminatorii, cât și de cele exoneratorii (art. 178 par. 2 StPO), fără să enunțe motivele suspiciunilor sau considerente juridice (art. 162 par. 3 StPO).

Președintele tribunalului districtual sau președintele camerei de acuzare din cadrul curții de apel, după caz, hotărăște cu privire la admisibilitatea actului de inculpare (art. 165 StPO).

27. În fața instanței de judecată, procurorul are calitatea de parte la procedură (art. 178 par. 1 StPO). Acesta are rolul de organ de urmărire penală, dar nu este obligat să participe la ședință, cu excepția cazului în care pedeapsa solicitată depășește optsprezece luni de închisoare sau sunt dispuse măsuri de cercetare suplimentare.

(c) Sancționarea

28. În cele din urmă, procurorul este împuternicit să dispună o măsură cu caracter sancționator (Strafbefehl) dacă inculpatul și-a recunoscut vina și dacă se consideră suficientă o amendă (Busse) sau o pedeapsă cu închisoarea de maxim o lună (art. 317 StPO); totuși, persoana în cauză, precum și procurorul general au dreptul să conteste (Einsprache) măsura respectivă (art. 321 StPO).

2. Cumulul de funcții

29. Cumularea funcțiilor de cercetare și de urmărire penală a dat naștere unei jurisprudențe – la nivel cantonal și federal – recent confirmată.

(a) Jurisprudența Cantonului Zürich

30. Într-o hotărâre din 13 iunie 1988 (Ante Djukic gegen Staatsanwaltschaft des Kantons Zürich), Curtea Cantonală de Casație s-a pronunțat după cum urmează (traducere):

„În această privință, Tribunalul Federal a reținut că procurorul Cantonului Zürich exercită atribuții judiciare (ATF 102 Ia 180, confirmată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Publicațiile Curții Europene a Drepturilor Omului, seria A nr. 34, ...; a se vedea și ATF 107 Ia 254). Totuși, recurentul consideră că [...] trimiterea la aceste precedente nu este relevantă, deoarece, în prezenta cauză, procurorul care a întocmit actul de trimitere în judecată era una și aceeași persoană cu cea care a dispus arestarea.

Acest capăt de cerere este neîntemeiat. Este decisiv să se stabilească dacă, la momentul arestării, magistratul care a luat decizia a îndeplinit condițiile prevăzute la art. 5 § 3 (art. 5-3) din Convenția europeană a drepturilor omului, cu alte cuvinte dacă acesta exercita atribuții judiciare. Înaltele instanțe menționate anterior au răspuns afirmativ la această întrebare. Constatarea conform căreia atribuțiile exercitate de magistratul în cauză sunt compatibile cu dispozițiile Convenției nu poate fi contestată ulterior doar pe motiv că, odată încheiate cercetările, procurorul își asumă rolul de organ de urmărire penală. Statutul magistratului la momentul la care se dispune arestarea și în raport cu aceasta rămâne același, iar

arestarea, considerată inițial legală, nu poate deveni ulterior nelegală doar pentru acest motiv. De asemenea, este normal ca procurorul, în calitate de organ de cercetare penală și acționând în cadrul competențelor sale, să întocmească un act de trimitere în judecată după încheierea cercetării, dacă acesta consideră că dispune de suficiente probe privind vinovăția persoanei acuzate. Nu este clar ce ar avea de câștigat persoana acuzată dacă actul de trimitere în judecată ar trebui să fie întocmit de un alt magistrat decât procurorul care a dispus arestarea la începutul cercetării penale. Cu alte cuvinte, în ceea ce privește art. 5 § 3 (art. 5-3) din Convenție, faptul că același magistrat a dispus arestarea și a întocmit actul de trimitere în judecată nu este decisiv.”

(b) Jurisprudența federală

31. Sesizat cu un recurs în materie de drept public, formulat împotriva hotărârii citate la punctul anterior, Tribunalul Federal a declarat la 14 martie 1989 (traducere):

„În mod cert, trebuie să se admită că este posibil – astfel cum prezenta cauză o demonstrează – ca procurorul să aibă ocazia să întocmească actul de trimitere în judecată și chiar să reprezinte Ministerul Public în fața instanței. Simplu fapt că există această posibilitate nu este totuși decisiv în această privință. În primul rând, această eventualitate nu poate contesta sau nega independența procurorului în raport cu părțile la momentul arestării. Astfel cum s-a arătat deja, este necesar ca situația să fie analizată prin raportarea la momentul în care a fost dispusă arestarea. În al doilea rând, posibilitatea în cauză a fost considerată nedecisivă de către Curtea Europeană în hotărârea pronunțată în cauza Schiesser. Și în această cauză exista posibilitatea ca procurorul să întocmească ulterior actul de trimitere în judecată, deoarece competența Ministerului Public nu fusese încă stabilită la începutul cercetării sau la momentul arestării. Totuși, această posibilitate nu a împiedicat Curtea Europeană să concluzioneze că nu a fost încălcat art. 5 § 3 (art. 5-3) din Convenție în cauza Schiesser. Acest lucru arată, de asemenea, că independența și imparțialitatea trebuie să fie examinate exclusiv la momentul arestării, fără să se țină seama de simpla posibilitate ca acesta să joace un rol ulterior procedurii și să întocmească actul de trimitere în judecată.”

3. Statistici

32. În 1989, 108 procurori districtuali din Cantonul Zürich au efectuat 17 647 de cercetări penale, dintre care 20,3% au avut ca rezultat întocmirea unui act de trimitere în judecată, 33,8% neînceperea urmăririi penale în cauză, 42,2% emiterea unui ordin de sancționare și 3,7% trimiterea în judecată la un grad de jurisdicție superior.

33. Numărul cauzelor în care procurorul a reprezentat personal Ministerul Public în instanță nu este menționat în statistici, dar, conform Guvernului, este foarte scăzut.

Procedura în fața Comisiei

34. În cererea din 27 februarie 1987 adresată Comisiei (nr. 12794/87), doamna Huber a invocat art. 5 § 3 (art. 5-3) din Convenție. Aceasta s-a plâns că același procuror districtual s-a pronunțat cu privire la arestarea sa și ulterior a dispus trimiterea în judecată. Aceasta a argumentat că procurorul în cauză nu putea fi considerat un „magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare”.

35. La 9 iulie 1988, Comisia a declarat cererea admisibilă. În raportul său din 10 aprilie 1989 (art. 31 din Convenție), aceasta a concluzionat, cu douăsprezece voturi la două, că a fost încălcat art. 5 § 3 (art. 5-3). Textul integral al avizului Comisiei și al celor trei opinii separate incluse în raport figurează în anexa la prezenta hotărâre.

Argumentele finale prezentate Curții

36. În cadrul ședinței, Guvernul a confirmat argumentele formulate în memoriul său. În documentul respectiv, acesta solicita Curții să hotărască „că Elveția nu a încălcat Convenția [...] ca urmare a circumstanțelor care au dat naștere cererii doamnei Jutta Huber.

În drept

I. Pretinsa încălcare a art. 5 § 3 (art. 5-3).

37. Reclamanta a pretins că a fost încălcat art. 5 § 3 (art. 5-3) din Convenție, în măsura în care acesta garantează „oricărei persoane arestate sau deținute, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c)” din art. 5 (art. 5-1-c), dreptul de a fi „adusă de îndată în fața unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare”.

Aceasta susține că procurorul districtual J. nu a asigurat garanția de independență necesară deoarece a dispus arestarea sa preventivă, ulterior a trimis-o în judecată și, în cele din urmă, a acționat ca organ de urmărire penală în fața instanței de judecată.

De asemenea, doamna Huber a argumentat că, în general, un procuror (Ankläger) nu poate fi considerat niciodată un „magistrat” în sensul art. 5 § 3 (art. 5-3). În prezenta cauză, dintre diversele funcții pe care trebuia să le îndeplinească un procuror, predomina aceea acuzatorie; obligația de a aduna la fel de temeinic atât probele incriminatorii, cât și probele exoneratorii nu avea nicio relevanță în acest sens.

38. Comisia a apreciat că domnul J. nu putea fi considerat independent în raport cu părțile la proces deoarece acesta putea fi una dintre părți și chiar a fost.

Delegatul Comisiei a solicitat Curții să nu țină seama de hotărârea Schiesser din 4 decembrie 1979 (seria A nr. 34), care privea, de asemenea, statutul și atribuțiile procurorului districtual al Cantonului Zürich. În opinia delegatului, jurisprudența Curții a evoluat în direcția principiului conform căruia funcțiile de urmărire penală și cele judiciare trebuie să fie complet separate; acesta considera că o astfel de separare era necesară în stadiul actual al protecției drepturilor omului în Europa.

În această privință, a remarcat o diferență între cauzele Schiesser și Huber. În prima cauză, procurorul districtual nu și-a asumat calitatea de autoritate de urmărire penală, în vreme ce în a doua cauză acesta a întocmit actul de trimitere în judecată. Totuși, delegatul nu a acordat o importanță decisivă acestui aspect, deoarece circumstanțele de această natură depindeau de cursul ulterior al procedurii penale, iar legalitatea acțiunii procurorului în raport cu art. 5 § 3 (art. 5-3) ar trebui, în opinia acestuia, să fie clară de la început.

39. Guvernul a susținut că, în esență, procurorul districtual era, în ciuda titlului său, un judecător de instrucție. Acest lucru îl diferenția clar de membrii Ministerului Public, a căror situație a trebuit examinată de Curte în cauzele Skoogström (hotărârea din 2 octombrie 1984, seria A nr. 83) și Pauwels (hotărârea din 26 mai 1988, seria A nr. 135). În mod evident, întocmirea actului de trimitere în judecată intra în competența sa, dar legea cantonală îi impunea să ia în considerare atât probele exoneratorii, cât și probele incriminatorii, fără să enunțe motivele suspiciunilor sau considerente juridice (a se vedea supra, pct. 26).

În prezenta cauză, acesta a dispus arestarea doamnei Huber acționând cu deplină independență și, în etapa respectivă, nu avea obligația de a se pronunța cu privire la vinovăția acesteia. Simplul fapt că, paisprezece luni mai târziu, acesta a prezentat actul de trimitere în judecată nu putea să îi compromită independența retrospectiv; Guvernul aderă în totalitate la raționamentul Tribunalului Federal din hotărârea pronunțată la 14 martie 1989, conform căruia poziția procurorului trebuia examinată exclusiv în funcție de momentul arestării, fără să

se țină seama de posibilitatea ca acesta să intervină ulterior în calitate de organ de urmărire penală (a se vedea supra, pct. 31).

În plus, reclamanta nu contestase mandatul de arestare sau legalitatea arestării sale preventive, în temeiul art. 5 § 4 (art. 5-4), și nici nu contestase actele de cercetare penală. Totuși, aceasta știuse că domnul J. putea juca ulterior alt rol. Și nici nu susținuse niciodată că acesta avea prejudecăți în ceea ce o privește. În general, în opinia Guvernului, era dificil de conceput ce ar avea de câștigat un inculpat dacă actul de trimitere în judecată ar fi întocmit de un alt magistrat decât cel responsabil pentru arestarea sa.

Conform Guvernului, hotărârea Schiesser a lăsat deschisă problema compatibilității cu Convenția a cumulului funcțiilor de cercetare penală și de urmărire penală. În plus, la vremea respectivă, Comisia și Curtea își întemeiaseră decizia pe un ansamblu de factori; un element izolat – întocmirea actului de trimitere în judecată – nu putea justifica nerespectarea jurisprudenței lor. Prin urmare, autoritățile elvețiene aveau dreptul de a invoca hotărârea menționată anterior în astfel de circumstanțe, cu excepția cazului în care existau motive imperioase, precum o neîndeplinire evidentă de către procuror a obligațiilor sale sau o acțiune *ultra vires* a acestuia. În cele din urmă, Guvernul a atras atenția asupra a două caracteristici ale sistemului Cantonului Zürich, care, în opinia sa, puteau să garanteze, dacă era cazul, imparțialitatea obiectivă și subiectivă a procurorilor: adoptarea Codului cantonal de procedură penală prin referendum și alegerea persoanelor în cauză prin vot universal direct pentru un mandat de patru ani, care poate fi reînnoit.

40. Curtea remarcă, în primul rând, că singurul aspect controversat este imparțialitatea procurorului districtual al Cantonului Zürich la emiterea mandatului de arestare. Doamna Huber nu a contestat faptul că acesta era independent de puterea executivă, că a audiat-o el însuși înainte să o plaseze în arest preventiv și că a examinat la fel de temeinic faptele care militau pentru și împotriva arestării sale.

41. În prezenta cauză, domnul J. a intervenit prima dată în etapa cercetării penale. Acesta a examinat dacă era necesară trimiterea în judecată a reclamantei și a dispus arestarea sa preventivă, apoi a instrumentat dosarul (art. 31 StPO).

Ulterior, la paisprezece luni de la arestare, acesta a acționat în calitate de organ de urmărire penală, întocmind actul de trimitere în judecată. Totuși, acesta nu și-a asumat rolul Ministerului Public în fața instanței de judecată, Tribunalul Cantonului Zürich, deși ar fi putut face acest lucru, având în vedere că prin Codul cantonal de procedură penală îi este atribuită calitatea de parte în proces (art. 178 par. 1 StPO – a se vedea supra, pct. 27 și 33).

42. În mai multe hotărâri pronunțate ulterior hotărârii din cauza Schiesser din 4 decembrie 1979 și care se referă la legislația olandeză în materie de arestare și detenție a personalului militar (hotărârea Jong, Baljet și van den Brink din 22 mai 1984, seria A nr. 77, p. 24, pct. 49; hotărârea van der Sluijs, Zuiderveld și Klappe pronunțată la aceeași dată, seria A nr. 78, p. 19, pct. 44; hotărârea Duinhof și Duijf pronunțată la aceeași dată, seria A nr. 79, p. 17, pct. 38), Curtea a constatat că era posibil să i se solicite auditorului militar (*auditeur-militair*), care dispusese arestarea reclamantilor, să își asume, în aceeași cauză, rolul de organ de urmărire penală, după trimiterea cauzei la tribunalul militar. Aceasta a dedus că auditorul nu putea fi „independent de părți” în etapa preliminară tocmai pentru că era „posibil” să devină una din părți în etapa următoare a procedurii.

43. Curtea nu identifică niciun motiv pentru a ajunge la o concluzie diferită în prezenta cauză în ceea ce privește justiția penală de drept comun. În mod cert, Convenția nu exclude posibilitatea ca magistratul care dispune arestarea să exercite și alte funcții, dar imparțialitatea acestuia poate să fie pusă la îndoială (a se vedea hotărârea Pauwels, citată anterior, seria A nr. 135, p. 18-19, pct. 38, și, *mutatis mutandis*, hotărârea Piersack din 1 octombrie 1982, seria A nr. 53, p. 16, pct. 31, hotărârea De Cubber din 26 octombrie 1984, seria A nr. 86, p. 16, pct. 30, și hotărârea Hauschildt din 24 mai 1989, seria A nr. 154, p. 23, pct. 52 in fine) dacă are dreptul de a interveni în procedura penală ulterioară în calitate de parte acuzatoare.

Având în vedere că aceasta era situația în prezenta cauză (a se vedea supra, pct. 26-27), a fost încălcat art. 5 § 3 (art. 5-3).

II. Cu privire la aplicarea articolului 50 (art. 50)

44. În conformitate cu articolul 50 (art. 50) din Convenție:

„În cazul în care Curtea constată că o decizie sau o măsură adoptată de o autoritate judiciară sau orice altă autoritate a unei Înalte Părți Contractante este total sau parțial în conflict cu obligațiile care decurg din (...) Convenție, și dacă dreptul intern al părții respective nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor deciziei sau măsurii în cauză, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

În temeiul acestei dispoziții, reclamanta a solicitat despăgubirea pentru prejudiciul suferit și rambursarea cheltuielilor de judecată.

A. Prejudiciu

45. Doamna Huber a pretins că a suferit un prejudiciu ca urmare a încălcării cerinței de la art. 5 § 3 (art. 5-3) și a solicitat suma de 24 000 de franci elvețieni în ceea ce privește „detenția arbitrară” și 1 200 de franci elvețieni pentru cele opt zile în care nu a putut să lucreze.

Guvernul a negat că exista vreo legătură de cauzalitate între încălcarea în litigiu și prejudiciul cauzat doamnei Huber ca urmare a detenției sale, a cărei legalitate nu fusese contestată de aceasta în niciun fel la vremea respectivă.

Delegatul Comisiei a subscris la opinia Guvernului în ceea ce privește prejudiciul material, lăsând Curtea să se pronunțe cu privire la existența și amploarea unui prejudiciu moral.

46. În opinia Curții, poate fi acordată o reparație echitabilă doar în ceea ce privește prejudiciul rezultat ca urmare a privării de libertate, pe care reclamanta nu ar fi suferit-o dacă ar fi beneficiat de garanțiile art. 5 § 3 (art. 5-3). Totuși, probele aflate la dosar nu permit să se presupună că arestarea preventivă incriminată nu ar fi avut loc dacă emiterea unui mandat de arestare ar fi fost de competența unui magistrat care oferea aceste garanții (a se vedea, *mutatis mutandis*, hotărârea Pauwels, citată anterior, seria A nr. 135, p. 20, pct. 43-44). Pe scurt, nu s-a stabilit existența niciunui prejudiciu material rezultat în urma încălcării constatate.

Rămâne să se stabilească existența unui prejudiciu moral. Chiar presupunând că reclamanta a suferit într-adevăr un astfel de prejudiciu, prezenta hotărâre îi oferă o reparație echitabilă suficientă în circumstanțele cauzei (a se vedea, alături de alte hotărâri, *mutatis mutandis*, hotărârea Lamy din 30 martie 1989, seria A nr. 151, p. 19, pct. 42).

B. Cheltuieli de judecată

47. Doamna Huber a solicitat rambursarea cheltuielilor de judecată suportate în cursul procedurii desfășurate în fața instanțelor elvețiene și ulterior în fața organelor Convenției.

1. Cheltuieli aferente procedurilor naționale

48. Reclamanta a solicitat, în primul rând, jumătate din cheltuielile de judecată la plata cărora a fost obligată de instanțele interne, și anume 732 de franci elvețieni, împreună cu 360 de franci elvețieni pentru onorariul avocatului ei.

Guvernul a acceptat prima sumă și nu a ridicat obiecții cu privire la a doua. Delegatul Comisiei a acceptat ambele sume.

Curtea este de acord. Prin urmare, Elveția trebuie să îi ramburseze doamnei Huber 1 092 de franci elvețieni.

2. Cheltuieli aferente procedurilor europene

49. În ceea ce privește cheltuielile suportate în legătură cu procedurile europene, reclamanta a solicitat, în primul rând, pentru avocații săi, suma de 3 395,50 franci elvețieni (dl Schönenberger) și 9 565 de franci elvețieni (dl Mäder).

Guvernul a considerat aceste sume „în mod vădit excesive”, având în vedere caracterul concis al observațiilor scrise și faptul că nu s-a ținut nicio ședință în fața Comisiei, precum și faptul că nu a fost prezentat Curții niciun memoriu; acesta a fost de acord cu acordarea sumei totale de 3 000 franci elvețieni pentru cei doi avocați.

Curtea împărtășește opinia delegatului Comisiei, conform căreia această propunere este rezonabilă, și o confirmă.

50. Doamna Huber a solicitat, de asemenea, 300 de franci elvețieni pentru înfățișarea în fața Curții, care echivalează cu două zile în care nu a putut lucra, și 400 de franci elvețieni pentru cheltuielile sale de deplasare și de ședere. Guvernul și delegatul Comisiei nu au formulat comentarii în această privință.

Curtea consideră că Elveția trebuie să îi ramburseze reclamantei cheltuielile respective, dar că nu are obligația de a o despăgubi pentru foloasele nerealizate invocate.

Pentru aceste motive, Curtea

1. Hotărăște, cu douăzeci și unu de voturi la unu, că a fost încălcat art. 5 § 3 (art. 5-3) din Convenție;
2. Hotărăște în unanimitate că statul pârât trebuie să plătească reclamantei suma de 4 492 (patru mii patru sute nouăzeci și doi) de franci elvețieni, cu titlu de cheltuieli de judecată;
3. Respinge în unanimitate cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limbile engleză și franceză și pronunțată în ședință publică în clădirea Curții Europene a Drepturilor Omului, la Strasbourg, la 23 octombrie 1990.

Rolv RYSSDAL
Președinte

Marc-André EISSEN
Grefier

În conformitate cu art. 51 § 2 (art. 51-2) din Convenție și art. 53 § 2 din Regulamentul Curții, opinia separată a domnului Matscher se anexează la prezenta hotărâre.

R. R.
M.-A. E.

OPINIA SEPARATĂ A DOMNULUI JUDECĂTOR MATSCHER

(Traducere)

Am aprobat decizia camerei de a se desesiza astfel încât plenul Curții să poată defini sfera art. 5 § 3 (art. 5-3) din Convenție, clarificând astfel jurisprudența sa, care, într-o oarecare măsură, este vagă în materie, și să stabilească orientări clare pentru statele contractante.

Totuși, aveam în vedere o confirmare a hotărârii Schiesser (seria A nr. 34), prin eliminarea unor elemente ambigue, și nu îndepărtarea de la aceasta. Din acest motiv nu pot subscrie la concluzia la care a ajuns majoritatea Curții.

În această privință, propun să dezvolt o serie de argumente care mi se par relevante.

1. Problema în cauză este interpretarea sintagmei „judecător sau alt magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare”. În vreme ce sfera de aplicare a termenului „judecător” (sau „instanță”) în sensul articolului 5 paragrafele 3 și 4 și al articolului 6 (art. 5-3, art. 5-4, art. 6) din Convenție poate fi considerată drept stabilită, cea a termenului „alt magistrat...” este controversată.

Punctul de plecare al raționamentului meu este următorul: dacă, pentru exercitarea atribuțiilor menționate la art. 5 § 3 (art. 5-3) (adică primul control al legalității detenției în temeiul art. 5 § 1 c) (art. 5-1-c), persoanele responsabile de elaborarea Convenției au făcut referire la două organe alternative și diferite, acestea nu trebuie să îndeplinească exact aceleași criterii, altfel alternativa nu ar avea niciun sens, ceea ce ar fi absurd. Un principiu al interpretării unui text juridic este acela că nu trebuie presupusă o interpretare absurdă a acestuia.

Prin urmare, este necesară definirea criteriilor pentru identificarea unui „magistrat”, sau, cu alte cuvinte, să se examineze în cel fel se distinge acest „alt magistrat” de „judecător”.

Criteriile stabilite de Curte în acest scop în hotărârea Schiesser (citată anterior, pct. 31) se pot rezuma astfel:

- (a) garanții instituționale: independența în raport cu puterea executivă și cu părțile;
- (b) garanții procedurale: obligația magistratului în cauză de a audia el însuși inculpatul adus în fața sa;
- (c) garanții de fond: decizia privind continuarea detenției sau punerea în libertate trebuie adoptată conform unor criterii legale, după examinarea circumstanțelor care militează pentru sau împotriva detenției; puterea de a dispune punerea în libertate dacă nu există suficiente motive pentru justificarea detenției.

Formularea și aplicarea criteriilor (b) și (c) nu ridică aproape deloc probleme; acest lucru este valabil și pentru primul aspect al criteriului (a): independența în raport cu puterea executivă. În mod clar, nu se poate considera că un organ acționează în calitate de „magistrat (care exercită) atribuții judiciare” în cazul în care acesta se află sub autoritatea puterii executive, altfel spus, dacă este supus instrucțiunilor acesteia.

Totuși, situația este diferită în ceea ce privește al doilea aspect al criteriului (a): independența în raport cu părțile. Mărturisesc că am îndoieli în această privință. Formula a fost împrumutată din hotărârea Neumeister (seria A nr. 8, p. 44), în care aceasta se referă la o instanță în sensul art. 5 § 4 (art. 5-4) [și al articolului 6 (art. 6)] și în care este complet adecvată, în vreme ce în stadiul primei examinări a legalității detenției în sensul art. 5 § 3 (art. 5-3), în opinia mea, nu se poate vorbi decât într-o mică măsură despre „părți” în sensul judiciar al termenului. În acest stadiu, singurul aspect care trebuie luat în considerare este independența în raport cu puterea executivă a organului care se pronunță cu privire la detenție.

Într-adevăr, în hotărârea Schiesser (pct. 32 și 33), Curtea a făcut o serie de observații cu privire la problema stabilirii dacă exercitarea simultană sau succesivă a funcției de urmărire penală, prin care autoritatea de urmărire penală obține statutul de „parte”, ar putea afecta

independența procurorului la adoptarea deciziei sale privind detenția, care constituie un act de cercetare penală. Totuși, observațiile în cauză au fost făcute doar cu scopul de a răspunde unui argument prezentat de reclamant și de minoritatea Comisiei, conform căruia un astfel de cumul de funcții pune în pericol independența unui procuror. În cele din urmă, fără să se pronunțe cu privire la acest argument în abstract, Curtea l-a respins deoarece, în cauza respectivă, procurorul nu acționase în calitate de autoritate de urmărire penală. Abia în cadrul unor hotărâri ulterioare, pronunțate într-un context foarte diferit – priveau justiția militară în Țările de Jos și Belgia – Curtea a constatat că acest cumul de funcții – efectiv sau pur și simplu posibil în teorie – ar afecta independența magistratului care ar avea sarcina de a hotărî dacă detenția unui inculpat ar trebui să continue.

În plus, în cauzele respective, alte circumstanțe au determinat Curtea să nege că – sau să conteste faptul că – „magistratul” îndeplinea cerințele stabilite la art. 5 § 3 (art. 5-3).

Aș adăuga că doar în jurisprudența ulterioară Curtea – în mod întemeiat – a făcut referire și la condiția imparțialității, inerentă noțiunii de „magistrat” în sensul art. 5 § 3 (art. 5-3) (a se vedea hotărârea Pauwels, seria A nr. 135, p. 18, pct. 37).

Concluzionez că „magistrat” în sensul art. 5 § 3 (art. 5-3) trebuie să îndeplinească cerințele stabilite în hotărârea Schiesser, excluzând-o pe cea referitoare la independența în raport cu părțile, care nu are nicio relevanță în stadiul primei examinări a legalității detenției, și adăugând condiția foarte importantă a imparțialității.

În cazul în care magistratul îndeplinește aceste condiții, „scopul art. 5 § 3 (art. 5-3) (care) este să stabilească un sistem al controlului judiciar și astfel să acorde garanții specifice persoanelor private de libertatea lor” – pentru a cita cuvintele judecătorului Ryssdal din opinia separată a acestuia, anexată la hotărârea Schiesser (Seria A nr. 35, p. 19) – este atins. Impunerea mai multor condiții ar echivala, în esență, cu aplicarea acelorași criterii pentru „magistrat” în sensul art. 5 § 3 (art. 5-3) ca și pentru „judecător” (sau „instanță”) în sensul art. 5 § 4 și al art. 6 (art. 5-4, art. 6), cu alte cuvinte, cu eliminarea oricărei diferențe dintre ei și nici textul Convenției, care face distincție în mod expres între cele două posibilități, nici spiritul acesteia nu sprijină această idee; în plus, aceasta nu ar servi intereselor legitime ale justițiabililor.

2. Jurisprudența recentă a Curții în materie penală a abordat adesea problema cumulului funcțiilor de urmărire penală, cercetare penală și judecare. În anumite cazuri, un astfel de cumul poate contraveni Convenției; în altele, poate doar să ridice probleme, fără să conducă totuși în mod necesar la o incompatibilitate cu cerințele acesteia.

În general, Convenția nu impune o separare a funcțiilor respective, deși, în interesul bunei administrări a justiției, este de dorit, deoarece le oferă justițiabililor un maximum de garanții.

Astfel, de exemplu, pentru infracțiunile minore, legislația mai multor țări încredințează cercetarea penală aceluiași judecător care, ulterior, conduce procesul și pronunță hotărârea. În alte sisteme juridice, instituția judecătorului de instrucție nu există și astfel sarcina realizării cercetării penale revine parchetului, adică organului de urmărire penală. În aceste sisteme, se poate întâmpla și ca anumite acte de cercetare penală să fie realizate de judecătorul cauzei.

În principiu, acestui cumul de funcții nu i se poate reproșa nimic din punct de vedere al Convenției, deși, astfel cum am declarat deja, este recomandabilă o separare a funcțiilor. Tocmai din acest motiv, împreună cu alți colegi, nu am putut să fim de acord cu majoritatea în cauza Hauschildt (seria A nr. 154, opinia separată, p. 30). În plus, cum rămâne cu situația în care judecătorul cauzei hotărăște în cadrul ședinței să plaseze inculpatul în arest preventiv? Nu mai este calificat să adopte această decizie în sensul art. 5 § 3 (art. 5-3) deoarece, în calitate de judecător al cauzei, nu este independent și imparțial în această privință, sau nu mai îndeplinește cerințele privind independența și imparțialitatea prevăzute la art. 6 § 1 (art. 6-1) deoarece a adoptat decizia privind detenția?

Cu toate acestea, dacă un sistem juridic prevede separarea ca garanție suplimentară a obiectivității și imparțialității, exercitarea succesivă a funcției de judecare de către același organ al puterii judecătorești căruia i s-a încredințat anterior urmărirea sau cercetarea penală în aceeași cauză încalcă articolul 6 (art. 6) din Convenție (Piersack, Seria A nr. 53; De Cubber, Seria A nr. 86).

Totuși, consider că o inversare a acestei ordini a ideilor este permisă, chiar și „mutatis mutandis” (precum în prezenta hotărâre la punctul 43), având în vedere că situația este fundamental diferită în cele două cazuri. În opinia mea, pentru a stabili independența sau imparțialitatea unui membru al corpului judiciar, este necesar să se examineze situația în raport cu prima etapă, adică, în speță, este decisivă doar poziția procurorului la momentul deciziei sale privind continuarea detenției. În acest stadiu, el poate să adopte decizia respectivă – o măsură care ține de etapa cercetării penale – în calitate de organ complet independent și imparțial, fără să se țină seama de faptul că, într-o etapă ulterioară a procedurii, acesta va fi – sau ar putea fi – obligat să exercite alte funcții în aceeași cauză, în special redactarea actului de acuzare sau reprezentarea parchetului în cadrul procesului, obținând astfel statutul de „parte”, astfel cum se prevede la art. 178 alin. 1 din Codul de procedură penală al Cantonului Zürich (care privește, între altele, procurorul).

Preluând – mutatis mutandis – raționamentul care stă la baza hotărârilor Piersack și De Cubber (supra), s-ar putea susține că, într-o etapă ulterioară, având în vedere că anterior a jucat un anumit rol în cercetarea penală, procurorul nu ar mai fi un reprezentant independent și imparțial al autorității de urmărire penală. Totuși, nicio dispoziție din Convenție nu îndreptățește persoana acuzată să aibă ca „oponent” un procuror independent și imparțial.